

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 34

ZATERDAG 20 AUGUSTUS 1932

LANDSCHAP MET KOEIEN EN SCHAPEN, DOOR ADRIAEN VAN DE VELDE (1636—1672)
Tentoongesteld door E. J. van Wisselingh & Co. te Amsterdam op de keuze-tentoonstelling van Hollandsche en Vlaamsche
schilderkunst der XVIIe eeuw

<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
LANDSCHAP MET KOEIEN EN SCHAPEN, DOOR ADRI- AEN VAN DE VELDE (1636—1672), (ILL.) . . .	BLZ. 397
DE ZAAK SELVIN, UIT HET TSJECHISCH VAN KAREL CAPEK	BLZ. 398
VACANTIENEGENGENS IN STAD, DOOR TANTE VAN TOENTERTIJD	BLZ. 399, 407—408
DE LANDHUIZEN UIT DE GÖSTA BERLING-SAGE, (GEÏLL.), DOOR CHRISTINE DOORMAN. . .	BLZ. 400—402
DE WERELDREIZIGERS, DOOR TON RUYGROK	BLZ. 401—403
DE GRONINGER VEENKOLONIËN (GEÏLL.), (SLOT), DOOR H. G. CANNEGIETER.	BLZ. 403—405
HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM (GEÏLL.), (VER- VOLG), DOOR DR. H. ENGEL	BLZ. 405—407
DE VEERBOOT, DOOR SALOMON VAN RUISDAEL (1600—1670), (ILL.)	BLZ. 408

*Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.*

DE ZAAK SELVIN

Uit het Tsjechisch van KAREL CAPEK

HM, mijn grootste succes, ik bedoel het succes dat mij het meeste plezier heeft gedaan . . .” vertelde de oude Leonard Unden, een groot dichter, winnaar van den Nobelprijs, enzoovoort, „jonge vrienden, als je zoo oud bent als ik, dan geef je niet meer om lauwerkransen, ovaties, amourettes en meer van dien onzin, vooral wanneer je je schaapjes op het droge hebt. Zoolang je jong bent, geniet je van alles, anders zou je een sufferd zijn; maar jammer genoeg heb je dan niets om de bloemetjes buiten te zetten. Eigenlijk moest het leven omgekeerd verlopen: eerst moest je oud zijn en productieven arbeid verrichten, omdat je dan nergens anders voor deugt, en eerst tegen het einde moest de jeugd komen, opdat je de vruchten van je lange leven zoudt kunnen genieten. Voor een oud man zijn die vruchten verboden. Waarover had ik willen praten! Aha, over mijn grootste succes. Luister, dit was geen van mijn drama's en geen van mijn boeken — ofschoon er een tijd was dat mijn boeken inderdaad gelezen werden; mijn grootste succes was de zaak Selvin. ☞ Natuurlijk weet je niet meer waar het om ging; want het is al zes en twintig, of neen, negen en twintig jaar geleden. 't Was dus negen en twintig jaar geleden, dat op een goeien dag een klein blond vrouwtje in het zwart gekleed bij mij kwam en eer ik tijd had haar op mijn innemende manier, die destijds zeer op prijs werd gesteld, te ondervragen wat zij eigenlijk wilde — plof, daar lag zij voor mij op haar knieën en begon te huilen; u moet weten dat ik niet tegen vrouwen-tranen kan. ☞ „Mijnheer”, zei het moedertje, toen ik haar een beetje gekalmeerd had, „u is een dichter, ik doe een beroep op uw menschenliefde en ik smEEK u, red mijn zoon! U heeft natuurlijk in de krant gelezen over de strafzaak van Frank Selvin . . .” ☞ Ik geloof dat ik toen den indruk maakte van een zuigeling met een baard; al las ik de krant, toch had ik niets bemerkt van de zaak van Frank Selvin. Voor zoover ik wijs kon worden uit dat snikken en lamenteren, was de zaak als volgt: Haar enige zoon, de twintigjarige Frank Selvin, was juist veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, aangezien hij beschuldigd was, zijn tante Sophia te hebben vermoord om haar te berooven; in de oogen van de jury was het een verzwarende omstandigheid, dat hij zijn daad niet bekende. „Maar hij is onschuldig, mijnheer”, jammerde mevrouw Selvin, „ik bezweer u dat hij onschuldig is! Op dien noodlottigen avond heeft hij tegen mij gezegd: Mama, ik heb hoofdpijn, ik ga een beetje wandelen door de stad. Mijnheer, om die reden heeft hij zijn alibi niet kunnen bewijzen! Wie let er nu 's avonds op een jongen man,

ook al komt hij hem tegen? Mijn Frank was een beetje lichtzinnig, maar u is ook jong geweest, denk eens na, mijnheer, hij is pas twee en twintig jaar! Hoe is het mogelijk, het leven van een jongmensch zoo te vernietigen?’ Enzoovoort. Luister, wanneer u dit wanhopige blonde moedertje had gezien, zoudt u gevoeld hebben, wat ik toen voelde: dat machteloos medelijden een der grootste kwellingen is. Och, wat zal ik u zeggen: tenslotte heb ik haar bezworen, dat ik alles in het werk zou stellen en niet zou rusten eer ik de zaak in het reine had gebracht, en dat ik geloofde in de onschuld van haar zoon. Voor deze woorden wilde zij mijn hand kussen. Toen de arme stakker mij zegende, scheelde het weinig of ik was zelf voor haar op mijn knieën gevallen. Je weet niet hoe 'n gek figuur een mensch slaat wanneer iemand hem dankt alsof hij Onze Lieve Heer was. ☞ Welnu, van dit oogenblik af heb ik mij geïnteresseerd voor de zaak Frank Selvin. Eerst heb ik het dossier bestudeerd. Luister, zoo'n belabberd proces heb ik nog nooit van mijn leven gezien: 't was gewoonweg een juridisch schandaal. De zaak was eigenlijk doodeenvoudig: op een nacht hoorde de dienstbode van genoemde tante Sophia, een zekere Anna Solar, een geestelijk minderwaardige vrouw van vijftig jaar, dat iemand bij mejuffrouw, d.w.z. bij tante Sophia, door de kamer liep. Ze ging toen kijken waarom de juffrouw niet sliep en toen zij de slaapkamer binnenging, zag zij dat het raam wagenwijd openstond en een manspersoon door het raam den tuin in sprong. De vrouw begon moord en brand te schreeuwen en toen de burens kwamen bijlichten, vonden zij juffrouw Sophia gewurgd met haar eigen handdoek; de linnenkast, waar zij haar geld in bewaarde, was geopend en het linnengoed lag voor een deel op den grond; het geld was onaangeroerd — blijkbaar had de dienstbode den moordenaar gestoord. Dit waren dus de feiten. ☞ Den volgenden dag werd Frank Selvin gearresteerd. De dienstbode verklaarde, dat zij den jongen man herkend had, toen hij uit het raam sprong. Het stond vast, dat hij op dit uur niet thuis was geweest: ongeveer een half uur na het gebeurde kwam hij thuis en ging regelrecht naar bed. Verder bleek het, dat die domme jongen schulden had gemaakt. Voorts kwam er nog een kletschwif opdagen met de belangrijke mededeeling, dat een dag of wat vóór den moord tante Sophia haar een geheim had verteld: haar neef Frank was bij haar geweest met het verzoek, of zij hem een paar briefjes van honderd wou leenen; toen zij dit weigerde — ze was doedgierig — zou Frank gezegd hebben: Tante, wees op uw hoede, er gaat iets gebeuren waar de wereld versteld van staat. — Dit was alles wat op Frank betrekking had. ☞ En nu het proces: in het geheel ging er een halven dag mee gemoeid. Frank Selvin beweerde subiet, dat hij onschuldig was, hij was gaan wandelen en was daarna regelrecht naar huis gegaan om te slapen. Geen enkele getuige werd aan een kruisverhoor onderworpen. De advocaat van Frank — natuurlijk pro deo, want mevrouw Selvin had geen geld voor een goeden advocaat — was een oude sul en een idioot, hij vergenoegde zich er mee, te wijzen op de jeugd van zijn onbezonnen cliënt en met tranen in de oogen de clementie in te roepen van de grootmoedige jury. Ook de officier van justitie maakte het zich gemakkelijk; hij bulderde de jury toe, dat zij juist voor het proces van Frank Selvin tweemaal vrijspraak had verleend; waar moest het heen met de maatschappij, wanneer iedere misdadiger gestijfd werd door de slaphed en weekheid van de volksrechters? Dit argument scheen indruk te maken op de juryleden, zij wilden toonen, dat men hen ten onrechte voor slap en week had uitgekreten; met elf stemmen werd beslist, dat Frank Selvin schuldig was aan moord. Zoo was het heele verloop geweest. ☞ Luister, toen ik die dingen te weten kwam, werd ik letterlijk wanhopig; mijn bloed kookte, ofschoon ik geen rechtsgeleerde ben, of misschien juist omdat ik geen rechtsgeleerde ben. Stel u voor: de voornaamste getuige à charge was een geestelijk minderwaardige vrouw. De gestalte aan het venster heeft zij in den nacht gezien; zooals ik later bevonden heb, was het een warme, maar zeer donkere nacht; de vrouw had den dader dus onmogelijk ook maar bij benadering kunnen herkennen. In het donker vergis je je ook in iemands lengte; daar heb ik zelf de proef op genomen. En ten slotte had die vrouw nog tegen den jongen mijnheer, d.w.z. tegen Frank Selvin, letterlijk een hysterischen haat, omdat hij haar in de maling nam; hij noemde haar de blankarmige Hebe, hetgeen Anna Solar als een doodelijke belediging opvatte. ☞ Ten tweede: tante

Sophia had een hekel aan haar zuster, mevrouw Selvin, en beiden spraken niet met elkaar; die oude vrijster kon de moeder van Frank niet luchten of zien. Wanneer tante Sophia gezegd had, dat Frank haar zou hebben bedreigd, dan zou dit heel goed een oude-wijvenpraatje hebben kunnen zijn, dat zij uit haar duim had gezogen om haar zuster zwart te maken. Wat Frank betrof, hij was een middelmatig begaafde jongen, die kantoorklerk was en een meisje had, aan wie hij sentimenteële brieven schreef en kreupele verzen opdroeg; hij raakte in de schuld buiten zijn wil om, zooals men zegt, doordat hij zich van louter sentimentaliteit bedronk. Zijn moeder was een doodgoede, arme ziel, uitgeteerd door kanker, armoede en verdriet. Zoo zagen de feiten er bij nadere beschouwing uit. ☞ Welnu, in mijn jonge jaren heeft u mij nooit gekend; wanneer ik in vuur geraakte, wist ik niet van matigen. Ik schreef toen in de kranten een reeks van artikelen met het opschrift: de zaak Frank Selvin; punt voor punt wees ik op de onbetrouwbaarheid der getuigen, vooral van de getuige à charge; ik analyseerde de tegenstrijdigheden in de getuigenverklaringen en de partijdigheid van sommige gezegden; ik bewees hoe absurd het was, dat de getuige à charge den dader herkend zou hebben; de onbekwaamheid van den voorzitter der rechtbank en de botte demagogie van den officier van justitie stelde ik aan de kaak. Maar ik ging verder: eenmaal begonnen, deed ik een aanval op de geheele justitie, op het wetboek van strafrecht, op de jury, op de gansche koudhartige en egoïstische samenleving. U hoeft niet te vragen, welk een storm dit verwekte; ik begon toen naam te maken, de jongeren stonden achter mij; op een avond kwam het zelfs tot een demonstratie voor het paleis van justitie. Toen liep de advocaat van Selvin handenwringend naar mij toe; wat had ik gedaan, zei hij; want hij had een eisch tot nietigverklaring van het vonnis ingediend en was in hooger beroep gegaan, de straf van Selvin zou stellig tot een paar jaren verminderd worden; maar nu zou de hogere instantie niet willen zwichten voor de terreur van de straat en zijn beroep zou verworpen worden. Ik zei tot den eezamen advocaat, dat het mij niet alleen te doen was om de zaak Selvin, maar om recht en rechtvaardigheid. De advocaat had gelijk; het hooger beroep werd verworpen, maar de voorzitter van de rechtbank kreeg zijn pensioen. Beste menschen, eerst toen heb ik mij op de zaak geworpen; ziet u, ik kan nu nog zeggen, dat het een heilige strijd was om het recht. Kijk eens, sinds dien tijd zijn heel wat dingen verbeterd; geloof mij, dat ik, oude man, er mijn steentje toe heb bijgedragen. De zaak Selvin werd wereldvermaard; ik hield toespraken tot de arbeiders in herbergen en tot de afgevaardigden uit de geheele wereld op internationale congressen. „Selvin moet vrij” was in die dagen evenzeer een internationale leus als „De Wapens neer” of „Votes for Women”. Voor mij zelf was het de strijd van den enkeling tegen den staat, maar ik had het heele jonge geslacht achter mij staan. Toen de moeder van Selvin gestorven was, volgden zeventien duizend menschen de kist van dit verschrompelde vrouwtje en ik heb gesproken bij het geopende graf, zooals ik nog nooit van mijn leven gesproken heb; ja vrienden, inspiratie is een rare zaak. ☞ Zeven jaren heb ik dien strijd gevoerd; en die strijd is mijn opkomst geweest. Niet mijn boeken, maar de zaak Selvin heeft mij een wereldreputatie bezorgd. — Ik weet, dat ze mij de Stem van het Geweten, den Ridder der Waarheid of wat dies meer zij noemen; op mijn grafsteen zal wel iets in dien geest geschreven worden. In alle geval zal er veertien jaar lang na mijn dood in de schoolboekjes te lezen staan, hoe de dichter Leonard Unden streed voor de waarheid; daarna zal men het wel vergeten. ☞ Zeven jaren later stierf de getuige à charge Anna Solar; voor haar dood belijdde zij haar zonden en bekende onder tranen, dat haar geweten bezwaard was; indertijd had zij voor de rechtbank een valschen eed gezworen; zij kon niet met zekerheid zeggen, dat de moordenaar bij het venster Frank Selvin was geweest. De goede pater kwam met deze boodschap naar mij toe; toen bezat ik al meer savoir vivre, vandaar dat ik het feit niet in de krant heb laten zetten, maar heeroom naar de rechtbank verwezen heb. Binnen een week werd de herziening van het proces tegen Frank Selvin aanhangig gemaakt. Eer een maand verstreken was, stond Frank Selvin opnieuw voor de jury; hij werd verdedigd door den besten advocaat, van de aanklacht bleef geen stuk heel; daarna stond de officier van justitie op en eischte, dat de jury Frank Selvin vrij zou spreken. En de juryleden beslisten eenstemmig,

dat Frank Selvin onschuldig was. ☞ Ja, dat was de grootste triomf van mijn leven. Geen ander succes heeft mij ooit zoo bevredigd — en tevens zoo'n gevoel van leegte gegeven; om u de waarheid te zeggen, ik begon de zaak Selvin een beetje te missen — ze liet zoo'n lacune achter. Zoo voelde ik het den dag na het proces. Opeens kwan de dienstbode zeggen, dat een mijnheer mij wilde spreken. ☞ „Ik ben Frank Selvin”, zei die mijnheer en hij bleef voor de deur staan; ik voelde mij — ik weet niet hoe ik het zeggen moet; ik voelde mij als het ware ontgoocheld, omdat mijn Selvin er uit zag als . . . laat ik zeggen als een loterijkoopman: een beetje geposeerd en bleek, met een kale kruin, een beetje zweeterig en vreeselijk alledaagsch; daarenboven rook hij naar bier. ☞ „Edele kunstenaar”, stamelde Frank Selvin (stel u voor, hij noemde mij „edele kunstenaar”, ik had hem een schop willen geven), „ik kom u bedanken . . . als mijn grootsten weldoener”. Hij had dit blijkbaar uit het hoofd geleerd. „Mijn leven lang zal ik u dankbaar zijn. Alle woorden van dank zijn zwak . . .” ☞ „Maar ik heb toch niets dan mijn plicht gedaan” zei ik haastig, „toen ik wist, dat u onschuldig veroordeeld was . . .” ☞ Frank Selvin schudde zijn hoofd. „Mijnheer”, zei hij op droeve toon, „ik wil mijn weldoener niet beliegen; ik heb die oude vrouw wel degelijk vermoord”. ☞ „Wel allemenschen”, voer ik uit, „waarom heb je dat niet voor de rechtbank gezegd?” Frank Selvin keek mij verwijtend in de oogen. „Mijnheer”, zei hij, „daar had ik toch het recht toe; een verdachte heeft het recht te ontkennen, nietwaar?” ☞ Ik stond paf. „Wat wil je dan van mij?” snauwde ik hem toe. ☞ „Ik kom u alleen maar bedanken voor uw grootmoedigheid”, sprak Selvin met een droevige stem, waarmee hij blijkbaar ontroering te kennen wilde geven. „Het lot van mijn mama heeft u zich ook aangetrokken. God zegene u, edele zanger!” ☞ „Ga heen!” brulde ik buiten mezelve; de kerel rende de trap af als een bezetene. Drie weken later hield hij mij op straat aan; hij was een beetje dronken. Ik kon hem niet afpoeieren, het duurde lang eer ik begreep wat hij wilde, eer hij mij zijn bedoeling had uitgelegd, waarbij hij mijn jasknoop vasthield. Hij zei, dat ik de zaak had verpest: als ik niet zooveel over zijn zaak had geschreven, dan was de hogere instantie wel ingegaan op het beroep van zijn advocaat en hij, mijnheer Selvin, had niet zeven jaren onschuldig moeten zitten; of ik althans de situatie in aanmerking wou nemen, waarin hij door mijn toedoen was geraakt. — Kortom, ik moest hem een briefje van honderd toestoppen. „God zegene u, weldoener”, sprak Selvin toen met vochtige oogen. ☞ Den tweeden keer trad hij arroganter op. Hij zei, dat ik door zijn zaak er bovenop was gekomen; ik was alleen beroemd geworden doordat ik hem verdedigd had; waarom zou hij nu moeten toekijken? Ik kon hem niet aan zijn verstand brengen, dat ik hem hoegenaamd geen provisie schuldig was; ik stopte hem maar weer wat toe. ☞ Voortaan verscheen hij bij mij met korte tusschenpoozen; hij nam plaats op de sofa en zuchtte, want zijn geweten knaagde hem, omdat hij zijn tante had vermoord. „Ik ga mij aangeven, mijnheer”, sprak hij op somberen toon, „maar voor u zou dat een reuzeschandaal zijn. Ik weet niet hoe ik tot rust moet komen”. Luister, die knagingen des gewetens moeten een vreeselijk iets geweest zijn, te oordeelen naar hetgeen ik dien vent betaald heb om ze hem dragelijk te maken. Ten slotte heb ik een biljet naar Amerika voor hem gekocht; of hij daar tot rust is gekomen, kan ik u niet zeggen. ☞ Dit was dus mijn grootste succes van mijn leven; jonge vrienden, wanneer u later de necrologie zult schrijven van Leonard Unden, vermeldt dan, dat de zaak Selvin met gulden letters is geboekt, enzoovoorts, en dat het nageslacht hem er eeuwig dankbaar voor zal zijn”.

Vacantiegenoegens in stad

DOOR TANTE VAN TOENTERTIJD

MIJN Tilburgsche vrienden gaan op reis, en ik krijg in de vacantie hun dochttertjes te logeeren. Ik heb ze in drie jaar niet gezien — Lientje is nu twaalf, en Tootje tien. ☞ Ze verheugen zich erg, schrijft hun moeder, ze zijn nog maar ééns, met de school, een dag in Amsterdam geweest. ☞ Wat zal ik ze laten zien? ☞ Artis natuurlijk! Artis in ieder geval, en meer dan eens. ☞ Wat zullen ze genieten, en ik kom er zelf nog altijd even graag, er is telkens wel wat nieuws; nu weer het jonge-dieren-perk! (Vervolg en slot op bladz. 407)

Foto Löfving

MÄRBACKA, HET LANDHUIS VAN SELMA LAGERLÖF (BIJ HET LÖFVEN-MEER) IN WERMLAND

De landhuizen uit de Gösta Berling-sage

DOOR CHRISTINE DOORMAN

WIE Zweden kent, voelt, dat het land is één groote wondersage. „Zweden, gij land van diep gevoel, van hartroerende liederen, land der helder stroomende rivieren, waarop de wilde zwanen zingen in het schijnsel van het Noorderlicht. Naar U willen wij vliegen met den ooievaar en de zwaluw, met de rustlooze zeemeeuw en de wilde zwanen”, schreef Andersen. ☒ Overall waar men het oog heenwendt, duiken er niet alleen herinneringen op uit dien ouden, sagenrijken, poëtischen, fantastischen tijd, waarvan Selma Lagerlöf zoo meeslepend vertelt, maar voelen wij hoe dit alles nog leeft in de volksziel, hoe Zweden een land van mystiek is. Men kan nergens den bodem betreden of dat geheimzinnige, fantastische komt over ons. Bovenal komt men onder dien indruk in de provincie Wermland, met haar stil Frykkemeer, Löfvenmeer, zooals het in de Gösta Berling-sage heet, waaraan de verschillende landhuizen liggen uit die sage, in het Wermland met zijn geheimzinnige bosschen, zijn klare luchten. Geen wonder, dat zulk een land rijk is aan sagen en sproken, dat de natuurgeesten in de verbeelding van het volk leven, dat het gelooft aan het bestaan van het waterpaard, de meerheks, aan de Nixen, de watergeesten, die volgens de overlevering de menschen in het Runenschrift en den Runenzang onderwezen hebben, en door hun wonderheerlijk gezang, dat zij op hun gouden harpen begeleidden, een ieder in verrukking brachten. Is het wonder, dat er buitengewone dingen verteld worden in de oude sagen van zulk een land? Dat hier de Gösta Berling-sage ontstaan is? Aan het geheimzinnige Löfvenmeer liggen de verschillende landhuizen, waarin Gösta Berling zijn rol gespeeld heeft. Wermland, waarvan Selma Lagerlöf zelf als 't ware de personificatie is, is de bron geweest en nog, waaruit ze onafgebroken put. In haar Gösta Berlingsage doet zij het Wermland van de vorige eeuw volmaakt herleven. Deze sage is een stuk volkstraditie en speelt in de 19de eeuw. Het was in den tijd toen de ijzerindustrie zich had verbreid tot het Frykkedal en het Frykkemeer. Toen was het, dat in de stille landstreek, die daar onberoerd in alle naïveteit, in zijn oerstaat had bestaan, leven en beweging ontstonden. Uit het bergwerkgebied kwam het ijzer, uit de dichte bosschen kolen. De hamers drevden in de smederijen en de afgewerkte ijzeren stangen werden in booten uit het Frykkedal naar Karlstad, Wermland's hoofdstad, en van daar de gansche wereld door gestuurd. En zoo kwam het stille dal in aanraking met het groote wereldleven. De bezitters der smede-

rijen verdienden veel geld en bouwden groote landhuizen. Muziek en litteratuur en een verfijnder leven van genietingen ontstond. Maar ook de weelde, de uitgelaten, dolle vreugd deed haar intree; de stille bewoners van het dal, die tot nog toe een eentonig leven geleefd hadden, werden aangestoken door een dolle roes van uitbundige vroolijkheid en er ontstond een zeer origineel menschentype, ernstig en diep, in zichzelf teruggetrokken met buien van ongebreidelde uitgelatenheid en dwaasheid. — Nog tot op heden leeft de herinnering aan dien tijd voort als een geheimzinnige sage, waarvan men niet moede is te hooren vertellen. Langzamerhand kreeg die eigenaardige, in zich zeer tegenstrijdige tijd iets wonderlijk aantrekkelijks en geheimzinnigs voor de Wermlanders. Was het wonder, dat de geniale, temperamentvolle, romantische Wermlandsche door die sage-geheimzinnigheid werd meegesleept en een gloeiend verhaal schreef over die oude sage-figures, waarvan de kavaliers van Ekeby, die in haar jeugd hun avontuurlijke verhalen op Märbacka kwamen vertellen, wel de merkwaardigsten waren! ☒ Tot de landhuizen aan het Frykke- of Löfvenmeer behooren Ekeby, Fors, Berga, Sjö, Björne, Stöpafors enz. Henrik Liljebjörn, een militair uit een oud Wermlandsch geslacht en vriend van de familie Lagerlöf, schildert in zijn „Jeugdherinneringen” de oude sombere buitenhuizen met hun ijzeren schoorsteenen en lage, vierkante venstertjes met kleine, in lood gevatte ruitjes. Groote vestibules liepen door het huis, en donkere, steile, nauwe trappen leidden naar de verschillende woonkamers. De wanden waren behangen met weefsels met olieverven beschilderd, en waren zwaar gemeubeld met kasten en leuningstoelen van eikenhout. Ook de kostuums van de bewoners beschrijft Liljebjörn, en duidelijk zien wij de menschen uit dien tijd voor ons: de heeren met groote coups de vent onder de zwart castoren hoeden, de stijve witte dassen, jassen met korte lijven en lange nauwe rokken, kanten halsplooisels, bij elkaar gehouden door kantspelden met groote diamanten. Dames met kurketrekkerskrulletjes op het voorhoofd en groote, versierde, gebogen kammen op den schedel, kostuums in burgerlijk geworden Empirestijl, zacht fladderend om de figuren der draagsters, medaillons aan halskettingen en witte kousen. ☒ Al deze landhuizen nu bestaan nog intact en zijn door particulieren bewoond. Het landhuis van Selma Lagerlöf, in de onmiddellijke nabijheid van het Löfvenmeer gelegen, heeft een zeer merkwaardige geschiedenis, die de schrijfster zoo gaarne, als zij er gelegenheid toe heeft,

vertelt, want dit thans bijna vorstelijk huis is eenige eeuwen terug ontstaan uit een eenvoudige melkerij, behoorende bij een der grootste boerenhofsteden, die ten westen van het dal aan het Löfvenmeer lag. Er moet eertijds eens een herder geweest zijn, die aan het stukje grond aan den heuvelachtigen landweg van den Åsberg, waar hij zijn vee en paarden weidde, den naam van Mårbacka (moerasheuvel) gegeven heeft. Het is niet meer juist na te gaan, wanneer de eerste kudde daarheen gedreven en de eerste schaapskooi opgericht is op die melkerij, maar in elk geval is op een goeden dag die herder daar gekomen, en van hem is de naam „Mårbacka

afkomstig. ☞ De melkerij bracht langzamerhand zoveel op, dat zij een zelfstandig bezit werd en niet langer een onderdeel van een groote hofstêe. Er werden door de latere eigenaars allerlei bijgebouwen aan toegevoegd; het werd zodoende een welvarende hofstêe en de bewoners leefden er in welstand. „Het beste bewijs”, vertelt Selma Lagerlöf dan, „welk een hoeve van beteekenis Mårbacka was geworden, is het feit, dat in het begin van de 17e eeuw een jonge man, genaamd Morell, van daar uit naar de hoogeschool gezonden werd. Hij bracht het tot predikant en werd, nadat hij zijn studiën volbracht had, hulprediker van Öster-Em-

tervik (Sjartsjö, in de Gösta Berling-sage). Hij nam zijn intrek op zijn erfgoed Mårbacka, en is de eerste geestelijke geweest, die in het bisdom zelf woonde. Achtereenvolgens kwamen op de hoeve te wonen, behalve Ds. Morell, Ds. Lyzelius en Ds. Wennervik, Selma Lagerlöf's overgrootvader, die van de oorspronkelijke boerenwoning nu het land-

huis Mårbacka lieten bouwen, wat echter toen nog hoogst eenvoudig was. — Na Ds. Wennervik's dood kwam Daniël Lagerlöf, gehuwd met Lisa Maja Wennervik, Selma Lagerlöf's grootmoeder, op de landhoeve en daarna Erik Gustaaf Lagerlöf, Selma's vader. Ook hij heeft veel gedaan om Mårbacka tot grooteren bloei te brengen. Doch na hem is het landgoed slecht beheerd en twee jaar na den dood van Gustaaf Lagerlöf moest het verkocht worden.

Het is bekend, dat Selma Lagerlöf in 1910, nadat zij den Nobelprijs had ontvangen, het geliefde, doch zeer vervallen landgoed terugkocht. En nu brak er een nieuwe bloeitijd aan, want Selma Lagerlöf is behalve schrijfster een uitmuntende bestuurderes eener landhoeve. ☞ Niet zoo heel ver van Mårbacka, aan het Löfvenmeer, ligt Öjervik, Sjö, zooals het heet in de Gösta Berling-sage, waar de majoor Samzelius. Haar ouders hadden haar gedwongen te trouwen met den majoor, van wien zij dachten, dat hij rijk was en haar belofte aan den jongen Altringer, dien zij lief had, te verbreken. Hartroerend is de bekentenis, die de majoor aan Gösta Berling deed, hoe zij eens als jong meisje, Margaretha Celsing genaamd, „schuchter en onschuldig” geweest was. Zij was een op wier graf engelen schreien. Ze wist van

geen kwaad, zij had allen lief. En wonderlijk mooi was ze. „Gösta, ik kan mijn oogen rood schreien over haar, want op den dag, dat zij Margaretha Samzelius werd, stierf Margaretha Celsing”. ☞ Öjervik of Sjö behoort tot de allereerste landgoederen; volgens overlevering woonde er allereerst een Viking op Öyer genaamd, en naar hem is het landgoed genoemd; dat was ongeveer in 1550. Als edelman behoefde Öyer, zooals in dien tijd gebruik was, geen belasting te betalen, hij was de bezitter van een „vrij goed”. ☞ Vele malen is het in den loop der tijden van eigenaar veranderd. Het behoorde tot de meest

oorspronkelijke landgoederen van het Frykkedal en was het zuiverste in Wermland-schen stijl. In het archief van Rothneros kan men er van lezen: „In het jaar 1794 werd dit voorname landhuis gebouwd van dennenhout, 46½ Zweedsche el in de lengte, 19 el in de breedte en 7½ el hoog, het dak was van berkenschors en het geheele gebouw rood geverfd en rustend op een hoog steenen voetstuk”. Van binnen treft men er nog veel mooi houtsnijwerk in aan en twee kachels van een uiterst interessanten vorm met prachtig smeedwerk. De wanden der meeste kamers hebben ingezette paneelen, beschilderd met zeer mooie bloemmotieven. Dit wat stijl en versie-

ring betreft voorname landhuis was echter volgens het volksgeloof steeds het verblijf geweest van geesten van zeer beroemde Dooden. Kabouters en andere natuurgeesten deden de pachters en de knechts steeds verschrikken en brachten hen niet zelden tot vertwijfeling. En nog steeds is deze landhoeve met haar mooi aangelegden tuin het voor-

werp van allerlei wilde fantasieën over spoken en geesten, die er 's nachts zouden rondwaren. Het graf van den Viking Öyer, die er begraven ligt, is beplant met bloemen van allerlei soort en omgeven door jeneverbes- en elzestruiken. Vele jaren heeft de majoor Samzelius op Öjervik gewoond, totdat haar minnaar Altringer, intusschen rijk geworden en bewoner van het groote landgoed Ekeby, haar dit tot woonhuis van haar en haar man, majoor Samzelius aanbood;

dat Ekeby met zijn kavaliërsvleugel, dat het terrein werd, waar de Gösta Berling-sage zich afspeelde. (Slot volgt)

IN DE ZITKAMER VAN SELMA LAGERLÖF

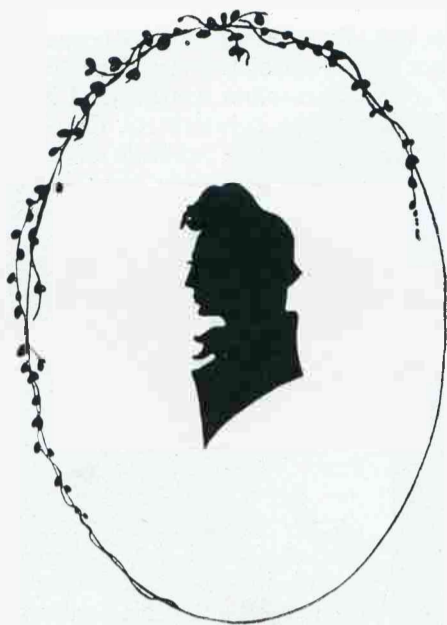

HET LÖFVEN-MEER MET HET LAG-EILAND

DE WERELDREIZIGERS

DOOR TON RUYGROK

WANNEER ik als 'n gewoon mensch, zooals u en ik ons voordoen, als we samen 'n straatje omlopen, wanneer ik u als zoodanig mijn opinie over Karel Bonkers, den schrijver, zeggen moet, dan beweer ik, dat 't een man is met talent en dat hij veel goeds, ik durf te zeggen uitstekend werk heeft geschreven. Hoe hij er echter toe gekomen is ook een jongensboek te publiceeren, is me altijd een raadsel gebleven. Op zekeren dag moet hij er aan begonnen zijn en zoo tusschen zijn ernstig

GÖSTA BERLING

men de jongensfiguren met zijn eigen kinderen overeen, want hij had z'n fantasie den vrijen loop gelaten en de avonturen, die Jan en Peter op een voetreis door de wereld meemaakten, waren nu niet van de alledaagsche soort. ☼ Was 't nu wonder, dat, waar alle jongens de fantasie van Bonkers een reuze-fijn boek vonden, ook z'n eigen Jan en Peter in bewondering niet achteraan kwamen? Ze gingen voorop! Samen hadden ze 't verslonden, drie-, viermaal. De aardigste passages kenden zij wel uit hun hoofd. ☼ Op dien bewusten Zaterdagmorgen, nadat juist de torenklok de stilte van het nog slapende stadje met vijf dreunende slagen even had verstoord, ging, door 't halfdonker van het nog vroege jaargetijde, nauw zichtbaar, daar bij 't hoekhuis, heel langzaam de buitendeur open, slechts zoover, dat zich door de kier een smalle jongensfiguur kon wringen. De jongen deed eenige stappen en keek de leege straat uit. ☼ Hij keerde weer naar binnen. ☼ „Geen mensch te zien”, fluisterde hij. „Kom maar!” ☼ Direct daarop kwam 'n glundere jongenskop om de deur heen . . . Ook hij overzag de veilig-leege straat. Het volgende moment stonden twee jongens naast elkaar. Behoedzaam schuifelden zij langs de huizen. Bij den hoek keken zij angstig om, maar nee, er gebeurde niets, 't liep gunstig af. Vastberaden, zonder eenige weifeling, sloegen zij linksom. ☼ „Hebben we nou alles bij ons?” vroeg Peter, die altijd wat bezorgd was; trouwens hij was de oudste. ☼ „Alles!” antwoordde Jan, die niet van onnoodige praatjes hield. Wat drommel, zij hadden het toch goed overlegd en op hun gemak voorbereid. Net zoo min als de jongens uit het boek van vader begonnen zij hun reis zonder voorbereiding. Ze wisten precies, wat ze er voor noodig hadden, want je keek er het boek van vader maar op na. Ze hadden rugzakken met al 't mogelijke erin: brood, hardgekookte eieren, 'n stuk rookvleesch, 'n paar plakken ham, wollen sokken, 'n veldflesch, lucifers, twee zakmessen en nog zooveel meer. Wat zeurde Peter dan? ☼ En — wat die andere jongens niet hadden, niet konden hebben, dat hadden zij ook nog: het boek van vader waar alles zoo precies in stond. Jan had het onder zijn arm en voor geen geld ter wereld zou hij het loslaten. 't Zou

werk door, voltooide hij zijn avonturen van Jan en Peter. ☼ Dadelijk na het verschijnen werd het boek veel gelezen en dra was een tweede druk noodzakelijk. Misschien was een verklaring voor het schrijven en het succes te vinden in het feit, dat Bonkers, wellicht onbewust, z'n eigen jongens van acht en negen jaar tot voorbeeld had genomen. Veel van wat, voor 'n buitenstaander, in het verhaal 'n aardige trouvaille leek, was door hem bij z'n boys waargenomen en in 't verhaal te pas gebracht. Maar toch slechts heel vaag kwa-

dè gids zijn en tevens de raadgever in alle moeilijke gevallen. Zoo redeneerde Jan, maar Peter was niet zoo overtuigd. ☼ „'t Is toch [maar 'n boek!” zei hij steeds en dat had hij in die dagen nu al zoo vaak gezegd. Maar 't hielp niet. ☼ „Van wien is dat boek?” vroeg Jan dan. „Van vader! En dacht je dan, dat vader liegen zou?” ☼ „Ja, maar in een boek . . .” wilde Peter weer beginnen. ☼ „Zeg maar, dat je niet durft!” daagde Jan uit. ☼ Dat nooit, dacht Peter en zoo liet de oudste zich meesleepen in het avontuur door den jongste bedacht. En — alles ging werkelijk

MARGARETHA CELSING

zooals het gaan moest, want Bonkers had bij 't beschrijven van de avonturen het stadje als uitgangspunt genomen en zich vrij nauwkeurig aan de situatie gehouden. Zoo gebeurde het, dat tot voldoening van Jan na drie uur loopen de in 't verhaal voorkomende molen zichtbaar werd. Nu nog ruim een half uur en dan zouden ze bij 't bosch zijn, dat ze dwars door moesten. Dat kwam allemaal precies uit. ☼ „Zie je wel!” zei Jan. En Peter kwam er inderdaad van onder

den indruk. Na een kwartier ging Jan plots op den grond zitten, met zoo'n beslistheid, dat Peter 't voorbeeld volgde. ☼ „Wat ga je eigenlijk doen?” vroeg Peter. ☼ Jan keek hem met de grootste verbazing aan. ☼ „Weet je dan niet”, vroeg hij, „wat er op bladzijde 29 van het boek staat? . . . Toen de jongens honger kregen, gingen zij zitten en

DE LANDHUIZEN UIT DE GÖSTA BERLING-SAGE. ÖJERVIK (OOK GENAAMD SJÖ), WAAR MAJoor SAMZELIUS WOONDE

aten hun boterhammen . . . Nou, ik heb ook honger. Ik begin”. ☼ Maar laat in den namiddag, toen . . . ja, toen liepen in het bosch twee bleke, uitgeputte kinderen, die vergeefs uitkeken naar de houthakkerswoning, welke op bladzijde 46 zoo nauwkeurig beschreven stond en zij luissterden vergeefs naar het kappen der boomen door den houthakker, die van bladzijde 52 tot en met 55 dien anderen Peter en dien anderen Jan zoo heerlijk had laten eten en slapen. ☼ „Zie je wel!” zei nu Peter. „Laten we toch teruggaan!” ☼ „Dat deden ze in het boek niet”, protesteerde Jan, maar het klonk flauwtjes. Hij begreep er niets van. Hoe kon het nou? Ze hadden precies gedaan, zooals in het boek, de houthakker moest hier vlakbij zijn en waarom hoorden ze hem dan niet? Wat Peter beweerde waren maar praatjes: hij wist zeker, dat vader nooit loog. Nog hoopte hij . . . ☼ Maar toen Peter op den terugweg begon te huilen, ging hij ineens, even gedeceideerd als voor een paar uur, op de plek van bladzijde 29 uit het boek, wèer zitten; nu om zijn groote verdriet uit te snikken. Te lang had het leed in hem gekropt: dat het nou tòch niet waar was en dat vader maar zoo iets . . . Het was verschrikkelijk. Er was niks, niks van an . . . ☼ Wanneer ik als doodgewoon mensch, zooals u en ik ons voordoen, als

aten hun boterhammen . . . Nou, ik heb ook honger. Ik begin”. ☼ Maar laat in den namiddag, toen . . . ja, toen liepen in het bosch twee bleke, uitgeputte kinderen, die vergeefs uitkeken naar de houthakkerswoning, welke op bladzijde 46 zoo nauwkeurig beschreven stond en zij luissterden vergeefs naar het kappen der boomen door den houthakker, die van bladzijde 52 tot en met 55 dien anderen Peter en dien anderen Jan zoo heerlijk had laten eten en slapen. ☼ „Zie je wel!” zei nu Peter. „Laten we toch teruggaan!” ☼ „Dat deden ze in het boek niet”, protesteerde Jan, maar het klonk flauwtjes. Hij begreep er niets van. Hoe kon het nou? Ze hadden precies gedaan, zooals in het boek, de houthakker moest hier vlakbij zijn en waarom hoorden ze hem dan niet? Wat Peter beweerde waren maar praatjes: hij wist zeker, dat vader nooit loog. Nog hoopte hij . . . ☼ Maar toen Peter op den terugweg begon te huilen, ging hij ineens, even gedeceideerd als voor een paar uur, op de plek van bladzijde 29 uit het boek, wèer zitten; nu om zijn groote verdriet uit te snikken. Te lang had het leed in hem gekropt: dat het nou tòch niet waar was en dat vader maar zoo iets . . . Het was verschrikkelijk. Er was niks, niks van an . . . ☼ Wanneer ik als doodgewoon mensch, zooals u en ik ons voordoen, als

we samen een straatje omloopen, wanneer ik u als zoodanig mijn opinie moet geven over Karel Bonkers, den vader, dan beweert ik, dat hij gewoonweg dol met de jongens is. ☼ Dan zult gij ook begrijpen, hoe radeloos dien morgen en dien middag en dien avond Bonkers straat in, straat uit liep van het politiebureau naar huis en omgekeerd. Hij klampte ieder aan, maar niemand had ze gezien: zijn jongens! Niemand kon hem helpen. Ten einde raad zou men 't met een politiehond probeeren. Men moest iets hebben, waarmee de kinderen vaak speelden. Hij wist het direct: het boek! Hij zocht er onmiddellijk naar, maar hij vond het niet en toen was het, of er in zijn hersens iets knapte, of een oogenblik zijn hart stilstond. Hij holde naar beneden . . . greep z'n fiets en trapte, trapte . . . precies de route volgend, die hij had beschreven . . . ☼ Hij vond zijn jongens op de plek van bladzijde 29; daar, waar Jan dien morgen zijn vertrouwen had gedemonstreerd en waar zij dien avond waren weergekeerd, toen Jan zijn leed moest uitsnikken. ☼ Hij smeed z'n fiets neer en vloog op hen toe. Hij wist niet meer, wat hij deed: hij danste met ze in het rond, met zijn jongens. ☼ En pas toen het heerlijk-onstuimige bedaad was, maakte Jan zich los uit zijn armen. Hij stond vlak voor zijn vader en zag met zijn groote, verwijtende oogen naar hem op. ☼ „Vader”, zei-ie en hij stak er zijn handen bij in z'n broekzakken, „hoe is het toch mogelijk, dat je zoo iets schrijft! Er was niks, niks van an!”

De Groninger Veenkoloniën

DOOR H. G. CANNEGIETER. (Slot)

HOE groot soms de afstand tusschen de hoogholts is, toont de foto hiernaast van het Winschoterdiep bij Hoogezand-Sappemeer, die van zulk een brug af genomen is. Eerst aan den verren horizont ontwaart men de volgende oeververbinding! ☼ Voor de onderlinge conversatie van de bewoners vormen lintbebouwingen als in de Veenkoloniën bovendien reeds een belemmering. Men is op lange wandelingen aangevoerd en de fiets zal in 't bijzonder een uitkomst voor de bevolking van deze streek zijn geweest. ☼ Het wandelen in de lengte, dat niet met een wandeling in de breedte kan worden afgewisseld, is erg eentonig. Bij wijze van afleiding kan men de telefoonpalen tellen en de zijkanalen, die men passeert. Men duidt de woonplaatsen van vrienden en kennissen dan ook met de nummers van de zijkanalen aan. A. woont bij het veertiende en B. bij het drie en twintigste kanaal. ☼ In de Streek tusschen Hoorn en Enkhuizen, waar ook een dergelijke lintbebouwing is, waarbij men geen pas van den eenigen weg, die tevens de smalle weg en

HET ALOUDE BEZIT VAN DE STAD GRONINGEN, DAT TEN VOLLE GERECHTIGD IS DEN NAAM STADSKANAAL TE DRAGEN

de rechte lijn is, kan afwijken, telt men bij bruggen. A. woont daar bij brug veertien en B. bij brug drie en twintig. ☼ Te noodlottiger is deze langgerektheid van het verkeer voor den Groninger veenkolonist, daar deze een gezelligheidsmensch bij uitnemendheid is. En daar hij over ondernemingszin en vernuft beschikt, heeft hij het tenslotte toch klaargespeeld, om temidden van al het rechtlignige water hier en daar zijn woonplaats tot iets dat op een kom van het dorp gelijkt, uit te breiden. De hoofdplaatsen in het veengebied hebben werkelijk aldus een heel aardig centrum gescheppen, dat zich in niets onderscheidt van „de binnenstad” in elke andere Nederlandsche gemeente van beteekenis. ☼ Men kan, hoe nijver men van aanleg ook is, niet onophoudelijk werken, en daarom hebben de Veendamers in hun roem-

IT'S A LONG, LONG WAY VAN DE EENE OEVERVERBINDING NAAR DE ANDERE, GELIJK HET WINSCHOTERDIEP BIJ HOOGEZAND HIER LAAT ZIEN

DE GRONINGER VEENKOLONIËN. HET WESTERDIEP, EEN DER BEIDE PARALLEL LOOPENDE KANALEN, DIE ADRIAAN GEERTS TE WILDERVANK HEEFT LATEN GRAVEN

ruchte sociëteit Veenlust een recreatie-oord geschapen, dat even degelijk en energiek is op touw gezet als de veenderij en de fabrieken. Wie zich in die gelegenheid laat introducereen, leert den veenkolonist van den gemoedelijken kant kennen en ontdekt, dat er, evengoed als een Amsterdamsch gijn, ook een specifiek Groningsch gijn bestaat. ☼ Het is na den stoeren arbeid zoet rusten en de hard werkende veenkolonist heeft zijn recreatie waarlijk verdiend! Want hij en zijn voorouders hebben heel dit bedrijvige gebied uit het niet opgebouwd. Men merkt nog aan alles, dat men hier met een ontginningsproces heeft te maken. ☼ In dit ontginningsproces heeft de landbouw, gelijk vanzelf spreekt, ook een belangrijk aandeel gehad. De goed georganiseerde veilingsvereniging te Hoogezand-Sappe-

volgen. Dit ging niet zoo gemakkelijk in zijn werk en zou vermoedelijk nog lang hebben moeten duren, zoo de stad Groningen niet had ingegrepen. ☼ De ontginning van de Groningsche veenkoloniën is aanvankelijk door pioniers uit „Holland” geschied. Na de Westfriezen kwamen de mannen van het Sticht en tenslotte de Amsterdamsche wijnkoper. Maar de Utrechtenaren hebben zich door het diepe Sapemeer laten afschrikken en zij deden de door hen van de kloosters gepachte venen aan de stad Groningen over. ☼ De stad Groningen heeft ook deze kanalisatie weer te baat genomen om haar hegemonie over de Ommelanden te vestigen. De vaarten, wegen en venen kwamen in haar hand en zij richtte het kanalenplan aldus in, dat alles op de stad Groningen uitmondde en alle vervoer via die stad moest plaatshebben. Zij was het, die vergunningen gaf tot vergraven, zij verhuurde de venen en stelde daarbij haar voorwaarden, zij bedong een vierde van de turf-opbrengst voor zich, zij maakte de kolonisten door voorschotten en privileges van zich afhankelijk, zij monopoliseerde het verkeer en vervoer en zij gebruikte de in ontginning gegeven gronden als een voordelig afzetgebied voor het stadsvuil, dat als mest den kolonisten goede diensten bewijzen kon. ☼ Want de stad wilde niet toelaten, dat de afgegraven turfvelden als een woestenij zouden blijven liggen. Daarom ordonneerde zij in 1651, dat de ondergronden der gebruikte venen zouden worden geslecht en met straatvuilnis of mest zooveel mogelijk tot bouwland zouden worden gemaakt. Door het uitloven van premiën wakkerde zij den landbouw in de verlaten veenstreken aan. En dit „toemaken” van het uitgegraven turfland is hierdoor een bezigheid geworden van evenveel beteekenis als het turfgraven zelf. De veengrond, met zand en mest ver-

DE GRONINGER VEENKOLONIËN. HET ANDERE PARALLEL LOOPENDE KANAAL, OOSTERDIEP GENAAMD, DAT ADRIAAN GEERTS TE WILDERVANK DEED GRAVEN

meer is nog het bewijs, welk een belangrijke factor de groenteteelt in dit gebied is. En tevens het bewijs van een kenmerkende eigenschap van den veenkolonist: zijn zin voor coöperatie. Ook de fabrieken alhier zijn goeddeels op coöperatieve grondslag bevestigd. ☼ De groenteteelt, thans met kassen en broeiramen gemoderniseerd en een felle concurrent geworden van de Westlandsche en overige Hollandsche kweekerijen, heeft een oudere geschiedenis dan de industrie en brengt ons dus als vanzelf weer terug tot ons uitgangspunt: de oorsprong en de ontwikkeling van de kolonies. ☼ Het ontstaan van de veenkolonies is met het ontstaan van de kanalen gepaard gegaan. Deze kolonisatie is eigenlijk kanalisatie geweest. ☼ Eenige jaren na de kanalisatie van het riviertje de Pekel A heeft men een vaart gegraven van Foxhol naar het Oldambt en is men het veen tusschen Foxhol en het Sapemeer gaan gruppelen. En toen moest de drooglegging van de meren nog

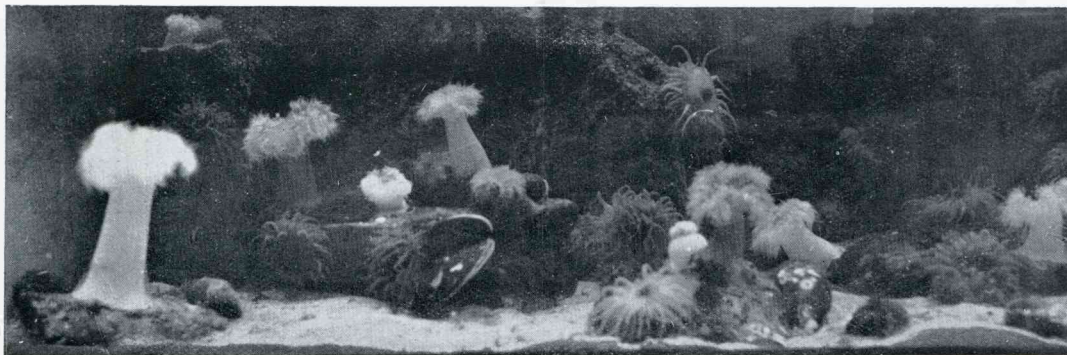
mengd, leverde een uitstekenden bouwgrond op. ☞ Merkwaardig is, dat er ten opzichte van het stadsvuil nog zulk een verschil in hoedanigheid bestaat. Want ook de afval van de Nederlandsche en de Friesche steden werd al spoedig naar de veenkoloniën overgebracht. Maar in een Landbouw-boekje, door T. Borgesius in 1856 geschreven, lees ik, dat „de landbouwers hier” (dat is dan in de Groninger veenkoloniën) „de waarde van het Hollandsche straatvuilnis een vierde en van het Friesche een derde minder schatten dan van dat uit Groningen, terwijl zich de prijs ook meerendeels naar dezen maatstaf regelt”. Zelfs in het straatvuil dus....

Groningen vooraan! ☞ Later is dit straatvuil door kunstmest vervangen. Hoe sterk het wantrouwen tegen het nieuwe is, blijkt wel uit den achterdocht, waarmee zelfs de overigens zoo voortvarende veenkolonisten deze verbetering hebben aanvaard. Toen een reiziger in kunstmest een kolonist trachtte te werven door te zeggen: „Maar man, 't is toch zoo gemakkelijk ook; je kunt de heele mest voor je land in je vestzakje steken”, antwoordde de boer lakoniek: „Ja, ja! En de oogst in het andere vestzakje!” ☞ In de zeventiende eeuw waren alle veenen dus, gelijk gezegd, stadsvenen, en de kanalen stadskanalen. De herinnering aan dezen toestand blijft bestendig in de plaats, welke nu nog den naam Stadskanaal draagt. En werkelijk behoort op een onbetekenend beetje na alle grond in het tegenwoordige

Stadskanaal nog aan de almachtige veste Groningen, die nog steeds pachten passagegeld trekt van dit aloude bezit. ☞ De eerste, die eigenmachtig een stuk veengrond geëxploiteerd heeft en dit met goed gevolg is blijven doen, is de reeds genoemde Adriaan Geerts Wildervank, alias Paap, geweest. Deze heeft zich, ondanks de tegenwerking van de stad Groningen, welke ook deze ontginning zelf had willen ter hand nemen, gehandhaafd en hij heeft zijn naam dan ook aan de door hem gestichte kolonie gegeven. Het verdienstelijke van Wildervank's ontginningsplan is, dat het berust op twee parallel loopende kanalen, het Oosterdiep en het Westerdiep. Door dit stelsel is er meer ruimte en betere afwatering dan elders, waar men met één kanaal heeft moeten volstaan. In hoever Wildervank bij deze royaliteit ook gehandeld heeft onder pressie van de stad, die den verveners haar voorwaarden stelde en die het dezen eigenmachtigen Amsterdammer allicht zoo moeilijk mogelijk gemaakt heeft, laat ik hier buiten bespreking. ☞ Wildervank, die in 1649 de eerste insnijding in de uitgestrekte venen begon, is niet alleen de stichter van de plaats, welke zijn naam draagt, maar ook van Veendam, waar hij in 1662 een kerk heeft gebouwd. Aan dien kerkbouw is een

aardige legende verbonden. ☞ Eens wandelde Margaretha, de echtgenoot van Adriaan Geerts, door het eenzame veen, dat toen nog met heide bedekt was. In het koesterende zonnetje viel ze in slaap. Maar eensklaps ontwaakte ze door een vreemd gevoel aan haar arm. Tot haar ontsteltenis ontwaart zij een adder, welke zich om haar arm heeft gekronkeld. En in haar schrik doet ze een gelofte: als God haar spaart, zal ze op deze plek een kerk bouwen. Aldus heeft Veendam een slang in zijn wapen gekregen. ☞ De toerist late, nu hij den oorsprong van dit embleem weet, zich niet door dit wapen afschrikken. Want

de geijkte symboliek, welke de slang als de belichaming van kwade trouw en valsheid beschouwt, is hier wel terdege misplaatst. Er zijn immers geen trouwhartiger, rondborstiger en eerlijker kerels dan de Veendamers, die ook in dit opzicht de

ZEEANEMONEN OP DEN ZEEBODEM

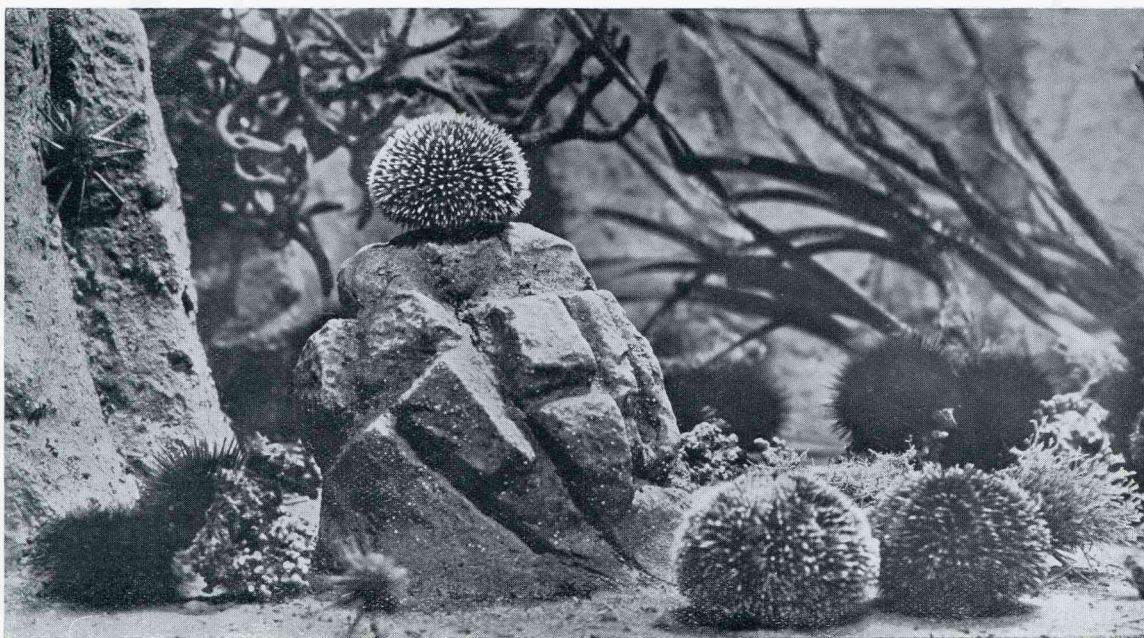
representanten zijn van het stoere volk der Groningsche veenkolonisten.

Het leven op den zeebodem

DOOR DR. H. ENGEL. (Vervolg)

EEN andere wijze van aanpassing aan het leven in het bij eb drooglopende brandingsgebied is het ingraven in den bodem. De zeeklit, het zeeboontje en de roode harde sterren onder de stekelhuidigen, de zandgaper en de

kokkel onder de schelpdieren doen dit aan onze kusten, de beide laatste zelfs aan die van de „voormalige” Zuiderzee. In de wadden treft men de uitgeworpen hoopjes van de zeepeer aan het einde zijner gangen. ☞ Merkwaardig zijn de zeeëgels van het geslacht Colobocentrotus, die men aan tropische rotskusten aantreft. Gewoonlijk

Aquarium du Musée Océanographique de Monaco. — Photo Gilletta — Propriété exclusive du Musée

ZICH VASTHOUDENDE MET HUN HONDERDEN ZUIGVOETJES OF WANDELLENDE OP DE BEWEEGLIJKE STEKELS, KLIMMEN DE ZEEËGELS (ECHINIDEN) OVERAL TUSSCHEN DE ROTSEN ROND

heeft een zeeëgel lange dunne stekels op een betrekkelijk dunne schaal, deze dieren echter bezitten op hun zwaar gebouwde schaal korte dikke knodsvormige stekeltjes, die alle aan elkaar aansluiten, zóó dat hun oppervlakte als een glad plaveisel geen enkel punt van weerstand aan de woelige golven biedt. Bij den rand van overgang van den boven- naar den onderkant zijn de stekels extra groot en vormen een krachtige omheining van de onderzijde. Deze draagt hier alleen de honderden van zuigvoetjes, waarmee het dier zich vastzuigt aan de rotsen. Want alle zeeëgels bezitten (gewoonlijk over het geheele bolvormige lichaam verspreid) tusschen hun stekels vijf reeksen van zuigvoetjes om zich mee vast te houden. Dit zijn namelijk allen lange dunne buisvormige waterzakjes, die door een sterk vertakt watervaatstelsel van het lichaam uit gevuld en geleidigd worden. Onze landgenoot Job Baster, een Zeeuw uit den pruijken tijd, beschreef in zijn boekwerk

heeft een zeeëgel lange dunne stekels op een betrekkelijk dunne schaal, deze dieren echter bezitten op hun zwaar gebouwde schaal korte dikke knodsvormige stekeltjes, die alle aan elkaar aansluiten, zóó dat hun oppervlakte als een glad plaveisel geen enkel punt van weerstand aan de woelige golven biedt. Bij den rand van overgang van den boven- naar den onderkant zijn de stekels extra groot en vormen een krachtige omheining van de onderzijde. Deze draagt hier alleen de honderden van zuigvoetjes, waarmee het dier zich vastzuigt aan de rotsen. Want alle zeeëgels bezitten (gewoonlijk over het geheele bolvormige lichaam verspreid) tusschen hun stekels vijf reeksen van zuigvoetjes om zich mee vast te houden. Dit zijn namelijk allen lange dunne buisvormige waterzakjes, die door een sterk vertakt watervaatstelsel van het lichaam uit gevuld en geleidigd worden. Onze landgenoot Job Baster, een Zeeuw uit den pruijken tijd, beschreef in zijn boekwerk

„Natuurkundige Uitspanningen”, voor het eerst die zuigvoetjes, die hij snuitjes noemde, en wel van den kleinen zeeëgel (Psammechinus miliaris) van onze kust. Hij schrijft: „Deze snuitjes zijn dus overal in reien tussen de stekels ingeplaatst, en wanneer het dier dezelve gebruikt, steekt hij die somtijds wel tot de lengte van een duim uit: doch somtijds en inzonderheid als hij uit het water genomen wordt, trekt hij die zoo kort in, dat zij niet zichtbaar zijn; ten dien einde bestaan deze snuitjes uit ringetjes, die op elkaar toevouwen op de wijze der papieren lantaantjes, die men in de zak draagt: het bovenste einde van deze snuitjes is wat platagtig en schijnt dezelfde werking te doen, als de zuigleertjes, daar de jongens wel mede spelen, en steenen uit de grond mede kunnen trekken”. Met deze zuigvoetjes kan dus de zeeëgel zich onwrikbaar vastzetten op de rotsen. De branding moege woelen, de golven mogen rukken en trekken, de zeeëgel is veilig verankerd: „Tranquillus in undis saevis”, rustig te midden der woedende golven. Aan de Fransche rotskusten kan men onzen kleinen zeeëgel somtijds aantreffen in kleine holletjes in de rotsen, als in een poffertjespan, holletjes, waar ze precies in passen. Hoe maken ze die? Met de stekels uitgekrabd, met een zuur uitgebeten? Men heeft al velerlei veronderstellingen gemaakt, maar nog geen afdoende verklaring gevonden. In ieder geval hebben we dus ook hier weer een uitstekende aanpassing aan het leven in de branding: de holletjes maken dat de dieren niet licht wegspoeien en zich minder stevig met de voetjes behoeven vast te zuigen. Onder de wieren zijn het de Fucus-soorten die zich een tijdelijke drooglegging bij eb laten welgevallen. Terwijl ze bij hoog water wijd uitstaan en met den golfslag op en neer deinen, hangen ze bij eb slap, als natte haren, op de steenen.

Tot dit kust- en brandingsgebied behooren ook de koraalriffen, die we in een vorig opstel bespraken. Wij mogen die niet in den steek laten alvorens melding gemaakt te hebben van een zeeëgel, die weer een geheel andere aanpassing vertoont aan dat leven in de branding te midden der koraaltakken en knollen. Het gevaar tegen die kalkgevaarten verpletterd te worden is natuurlijk groot. De zeeëgel *Heterocentrotus mammillatus* vertoont dan ook stekels, die niet den gewonen spitsen vorm bezitten, maar groote zware knodsvormige uitsteeksels zijn, die, moge de golfslag ook woeden en het dier heen en weer slingeren, zijn teere schaal afdoende beschermen tegen verbrijzeling. Het zoogenaamde continentale plat, de langzaamhellende strook langs de kust, die buiten het bereik van de branding ligt en waarop het door wind en water van het land naar de zee gevoerde slijk en zand bezinkt, vormt eveneens een heel

aparte levensgemeenschap. Hier is het, dat het licht nog doordringt en dus plantengroei nog mogelijk is. Waar dan ook de ondergrond geschikt daartoe is, vindt men algen en wieren en zeegrasweiden. Iedere soort heeft zijn bepaalde voorkeur: sommigen groeien nabij het bewogen water van de branding, andere geven de voorkeur aan een rustige omgeving en gedijen het best op verborgen plekjes. Sommigen hebben volop zon noodig, andere zoeken de schaduw. Zoo is het ook met de dieren, die een dankbaar gebruik weten te maken van de groote vermeerdering van ondergrond, die de rijke plantengroei

hun biedt. Ieder van hen vindt hier wel die omstandigheden die hem het meest aantrekken. Zeeboompjes, door de wetenschap hydroidpolypen genaamd, verwanten van onze koralen en evenals deze kolonies van eenvoudige holtediertjes of polypen, groeien overal, waar ze maar een stevigen ondergrond vinden: op steenen, rotsen, op wieren, schelpen, ja op krabben zelfs, voorzover deze hen niet als lastige aangroeisels verwijderen. Want wat men misschien nooit verwachten zou: er zijn krabben, die zelf heel voorzichtig allerlei aan-

groeisels op hun rugschild aanbrengen, ze zijn daardoor beter gecamoufleerd, vallen minder op, wanneer ze een prooi naderen. Er is zelfs een krabbensoort, die een apart stel pootjes achteraan het lichaam bezit, waarmee stukken spons op den rug worden vastgehouden. Uit het onschuldig uitzien stuk spons, dat daar voorzichtig komt aangeschoven, duikt plot-

seling een krab te voorschijn, om met zijn felle scharen de prooi, voor wien het te laat is om nog te vluchten, beet te pakken en te verscheuren. De rug van een krab kan er uitzien als een tuin, kokertjes van wormen, schelpjes, zee-pokjes en daartusschen zwierige polypentakjes. Al die dieren hebben echter dien zeer bijzondere ondergrond niet uitgezocht, voor hen is het om het

even, of ze op een vast stuk rots, op een beweeglijk blad van een zeewier of op den rug van een rondtrekkende krab of schelp hun verblijf hebben. Mits er zich bij het vastzetten in de jeugd of later maar geen omstandigheden voordoen, die hun het verdere leven onmogelijk maken, groeien ze overal even lustig. Op lossen zandbodem is soms het aantal plekjes, dat voldoende vastheid bezit om als ondergrond te dienen, uiterst beperkt en zijn de schelpen en krabben vrijwel de eenige gelegenheid, die zich daartoe voordoet. Dan wordt er met de ruimte gewoekerd en alles groeit er op en over elkaar. Fraaie bewoners van deze gebieden zijn ook de zeeanemonen, een ieder uit het aquarium welbekend. Eenvoudig is hun bouw: een mond, een maag, en om den mond een krans tentakels. Merkwaardig zijn hun verdedigingswapens, kleverige draden, die zij terzijde uit het

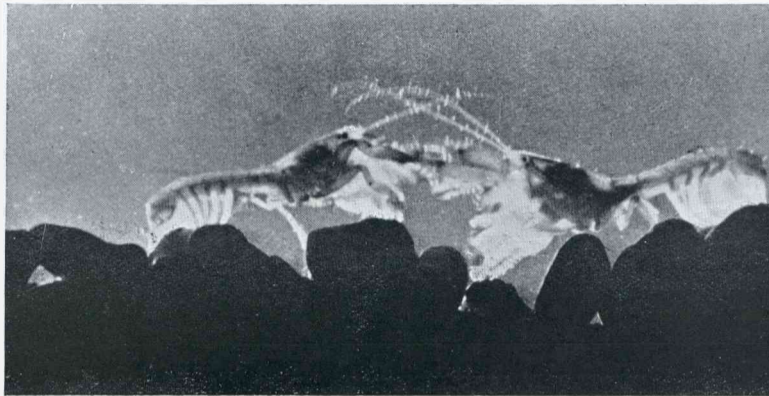

Foto Ufa

TWEE GARNALEN VAN HET GESLACHT GEBIA ONTMOETEN EN BETASTEN ELKAAR OP DEN ZEEBODEM

Aquarium du Musée Océanographique de Monaco. — Photo Gilletta — Propriété exclusive du Musée

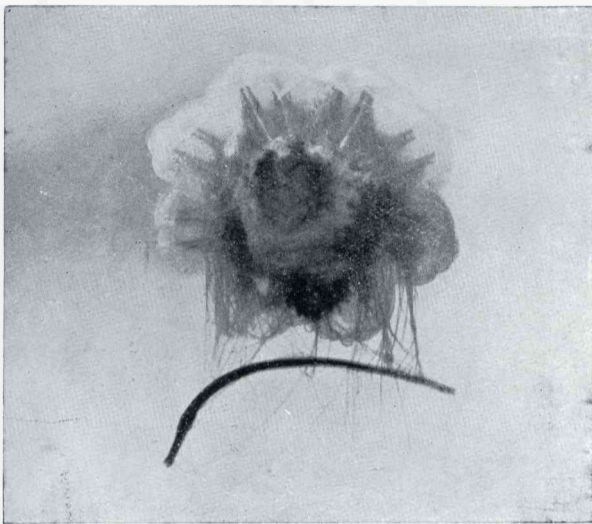
TUSSCHEN DE TAKKEN DER VELE VORMEN VAN POLYPEN (GORGONIA'S) STAAN DE MANTELDIEREN, DE ZOOGENAAMDE ZAKPIJPEN (ASCIDIA'S), VRIJ VERONTWIKKELDE DIEREN, VEREENVOUDIGD DOOR HUN EENVOUDIGE LEVENSWIJZE. OP DEN VOORGROND (VAAG) ENKELE ZEEANEMONEN (CERIANTHUS)

lichaam uitstooten en die ten doel hebben den vijand daarin te verwarren. En op de vangarmen, die, in voerddurende beweging, geen prooi zich laten ontsnappen, treft men de netelbattarijen aan: rijen van lange fijngepunte draden, die weggeschoten kunnen worden, en wier wonden een brandenden jeuk verocrzaken. En wonderlijk genoeg vindt men dikwijls tusschen die armen: vischjes, die er hun toevlucht hebben gezocht!, en die blijkbaar geen last hebben van de afgeschoten neteldraden en ook niet door de anemonen gevangen worden. Integendeel, men heeft hier een wonderlijk geval van samenleven, waarbij het vischje profiteert van de bescherming, die de anemoon biedt, en omgekeerd, naar het schijnt, de anemoon voordeel heeft van het voedsel, dat hem zijn genoot toevallig of met opzet op de tentakels laat vallen! ☞ Tusschen al deze vastzittende kokerwormen, sponzen, polypen, korstvormige bryozoen- of mosdierkolonies, weeke alleenstaande of eveneens kolonievormende ascidiën en zeepokken, wemelt het weer van allerlei andere vrijlevende diertjes. Allerhande soorten kreeftjes en garnalen, zeespinnen, slakjes, spookkreeftjes, wormen, zee-sterretjes, slangsterren en wat al niet kruipt, zwemt, springt er rond tusschen die begroeiingen, die voor hen een voortreffelijk jachtgebied betekenen, waarbij ze niet alleen jacht maken op de opgesomde vastzittende organismen, maar ook natuurlijk een overgrooten rijkdom aan vrijzwemmende en gesteeeld vastzittende mikroskopisch-kleine éencelligen aantreffen. ☞ Ook grootere dieren treft men in deze gebieden aan. Behalve de reeds genoemde krabben en slakken vindt men er allerlei zeesterren, in de fraaiste, meest levendigroode en feloranje, soms blauwe kleuren. Ook zeeëgels, verwanten van de boven besproken soorten, dwalen hier rond, zich, evenals

de zeesterren dat doen, met de zuigvoetjes vasthoudend, of, als de bodem dit niet toelaat, de stekels als voortbewegingsorganen gebruikend. Terwijl hun verwanten, de zeesterren, meest roofzuchtige dieren zijn, soms een werkelijk gevaar voor oester- en mosselbanken, (waarvan ze de bewoners door geduldig trekken aan de beide schalen — tot door vermoeidheid de sluitspier zich ontspant — in de eigen schaal oppeuzelen), zijn de zeeëgels voor het meerendeel weinig vraatzuchtige dieren, die met hun vijf spitse kaken de algen van de rotsen afgrazen. Eveneens met zuigvoetjes voorzien zijn de zeeekomkommers of zeebuidels, die, wormvormig van gedaante, vóór om den mond een aantal vertakte tentakels bezitten, die ze wijd uitspreiden, om beurtelings iedere tentakel, met alles wat zich er in goed vertrouwen op vast gezet heeft, in den mond te steken en af te likken. Ook zijn er soortgenooten, die het slijk van den zeebodem eten en alzoo in de zee het werk verrichten, dat de regenwormen op het land doen: fijn maken en verteren van alle resten. In den bodem ingegraven leven de zeeklitten, een scort van zeeëgels,

in de oppervlakkige zandlagen: botten, schollen en allerlei soorten andere visschen. Soms vormen sponzen heel groote klompen, of treft men groote kolonies van andere dieren aan, zoo de dooimansduinen, die polypenkolonies zijn en het zee-mos dat tot de groep der bryozoën behoort. Ook de zoogenaamde manteldieren kunnen kolonies vormen van den meest uiteenloopenden vorm, die dikwijls den visschers wanneer ze hen in de netten treffen een aanduiding zijn van de plaats waar ze zich bevinden en door hen gedoopt zijn met allerlei fraaie namen, als aardappeltjes, knollen, citroenen, enz.

Groot is ook het aantal visschen, dat hier tusschen die velerlei begroeiingen nabij den zeebodem zijn voedsel vindt, zijn eieren legt en zijn leven slijt. Niet onvermeld mogen wij in dit verband de zeepaardjes laten, de vischjes, die zoo treffend zijn aangepast aan het leven te midden der wieren, waarvan ze dikwijls zelfs de gestalte nabootsen, door allerlei aanhangsels aan de vinnen en het lichaam, die, vertakt en verdeeld als de wieren, hen hiervan nauwelijks doen onderscheiden. Bij hen is het het mannetje, dat in een broedzak de jongen grootbrengt. Dat is trouwens een eigenaardigheid bij alle verwanten, ook bij de zeenaalden, die aan onze kusten in de Waddenzee de zeegrasweiden bevolken. Ook zij zijn voortreffelijk gecamoufleerd: de lange, geelgroene, smalle visschen steken maar weinig af bij de smalle, golvende zee-grasbladen (die in leven fraai grasgroen zijn!). (Slot volgt)

EEN HAARKWAL OP JACHT

De kwal zweeft onbeweeglijk in het water, na met haar vangdraden een zeenaald gegrepen te hebben. De tegenstand van den visch is blijkbaar gebroken, geheel door vangdraden omwonden hangt het dier onder aan de kwal

grasbladen (die in leven fraai grasgroen zijn!). (Slot volgt)

VACANTIEGENOEGENS IN STAD

(Vervolg en slot van bladz. 399)

IN mijn jeugd waren de dieren heel wat slechter behuisd.

☞ Ja, maar dat wisten wij niet, en we genoten toch! De apen hadden een bel, dat was leuk! En de beo vroeg met zijn mooie, diepe stem: „Kaatje is de koffie klaar?“ ☞ Hadden de kangaroes vaak jonkjes? Of heeft 't alleen zoo'n diepen indruk op me gemaakt? Ik zie in gedachten de kopjes steeds uit den buidel steken. De olifanten deden kunst-

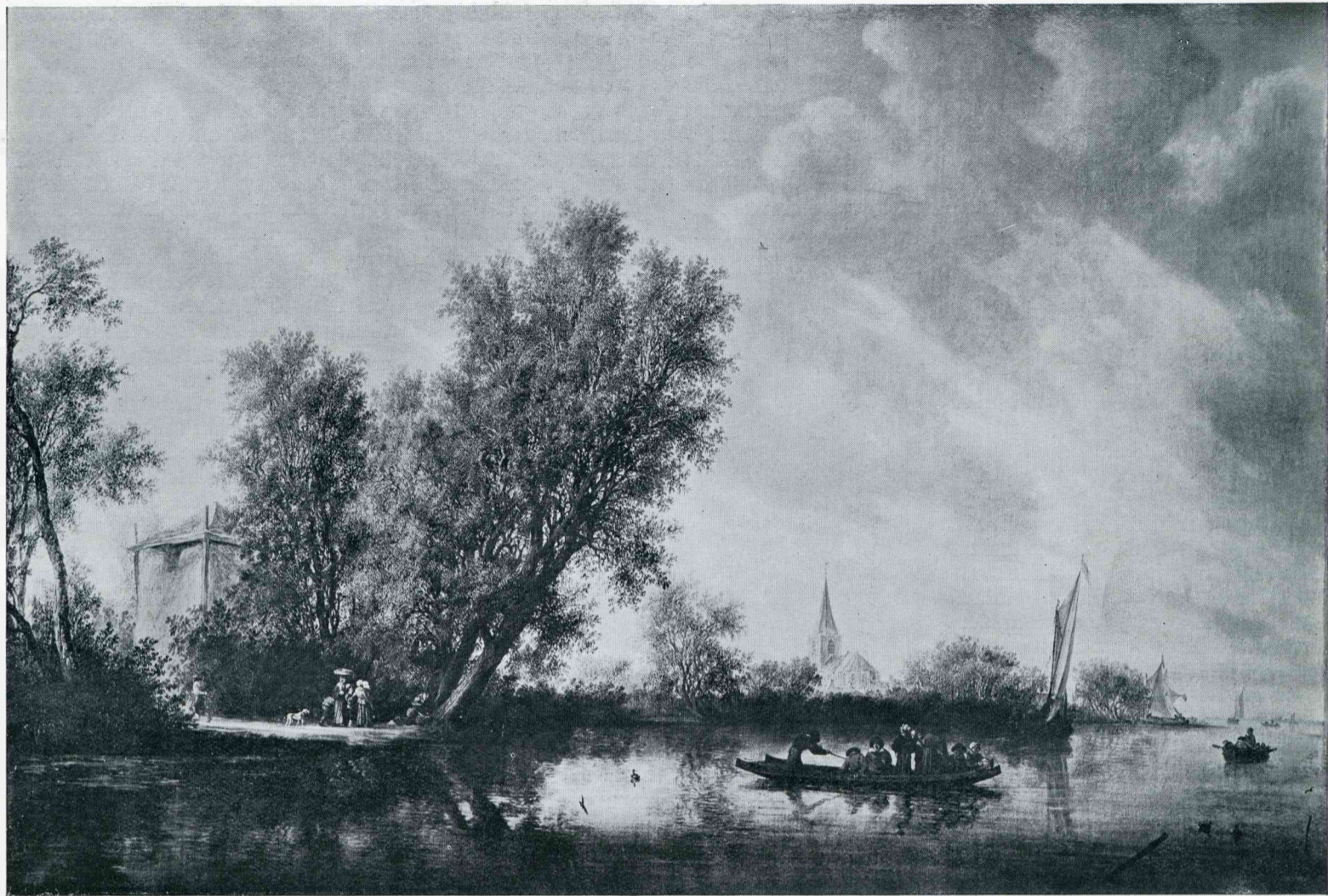
Aquarium du Musée Océanographique de Monaco. — Photo Giletta — Propriété exclusive du Musée

VELE ZIJN DE SOORTEN VAN ZAKPIJPEN (ASCIDIA'S) DIE TEMIDDEN DER POLYPENTAKKEN (GORGONIA'S) HUN TEER EN RUSTIG BESTAAN VOEREN

De rots in het midden toont de met fraaie kiempluimen voorziene wormsn, die de bouwers zijn der kronkelende kalkkokers (Serpula's)

jes! Linkerbeenen op, rechterbeenen! Ja, beenen zeide oppasser. Dan: één links en een rechts! Koffiemalen, zingen, en de centen uit zijn snuit aan den oppasser geven. ☞ Dat moet een goed zaakje geweest zijn, iedereen moest het probeeren! ☞ En als alles klaar was maakte de olifant „zijn compliment“, op één knie. ☞ Maar er is ook nu nog genoeg, de dansende beer, b.v., en al dat jonge goed! ☞ Artis dus. En als 't mooi weer is, met 't bootje naar 't Kalfje of Schiphol, misschien Zandvoort, of de rondvaart door de grachten? ☞ Of eens een wandeling naar 't Vliegenbosch, en langs 't Sloterjaagpad? ☞ Wandelen? Zou dat misschien een heel belachelijk voorstel zijn in den tegenwoordigen tijd? Toen onze kinderen onder de twaalf waren, wandelde ik veel met hen en hun kame-

jes! Linkerbeenen op, rechterbeenen! Ja, beenen zeide oppasser. Dan: één links en een rechts! Koffiemalen, zingen, en de centen uit zijn snuit aan den oppasser geven. ☞ Dat moet een goed zaakje geweest zijn, iedereen moest het probeeren! ☞ En als alles klaar was maakte de olifant „zijn compliment“, op één knie. ☞ Maar er is ook nu nog genoeg, de dansende beer, b.v., en al dat jonge goed! ☞ Artis dus. En als 't mooi weer is, met 't bootje naar 't Kalfje of Schiphol, misschien Zandvoort, of de rondvaart door de grachten? ☞ Of eens een wandeling naar 't Vliegenbosch, en langs 't Sloterjaagpad? ☞ Wandelen? Zou dat misschien een heel belachelijk voorstel zijn in den tegenwoordigen tijd? Toen onze kinderen onder de twaalf waren, wandelde ik veel met hen en hun kame-

DE VEERBOOT, DOOR SALOMON VAN RUISDAEL (1600—1670)

Tentoongesteld door E. J. van Wisselingh & Co. te Amsterdam op de keuze-tentoonstelling van Nederlandsche en Vlaamsche schilderkunst der XVIIe eeuw

raadjes, jongens en meisjes. Later — ja, toen fietsten ze naar den overkant om een boek van een vriendinnetje te leenen, en naar den hoek om een brief te bussen — en op hun vrije middagen gingen ze hockeyen, tennissen, roeien, fietsen, turnen, schaatsenrijden — alleen niet wandelen. ☼ Zouden mijn Tilburgertjes nog zoo achterlijk zijn dat ze 't doèn, met tien en twaalf? ☼ En als 't regent? Spelen? Ik heb onze mooie poppenkamers nog, en de school; ook het fornuisje met 't complete eetservies. Zelfs nog een deel van 't oude Wedgwood-serviesje dat van Moeder geweest is, en dat wij helaas „versierd” hebben met decalcomenies, stevig gevernisd. 't Was in onze decalcomenie-rage, die lang gewoed heeft. Zou ik 't nog met een of andere alcoholische oplossing er af kunnen krijgen? Toch eens probeeren. ☼ Spelen de moderne kinderen in den leeftijd van Tootje en Lientje nog? ☼ De éene speelgoedwinkel na de andere verdwijnt — kan de concurrentie met de groote magazijnen niet volhouden. ☼ Maar op ànder gebied zijn er toch veel kleine winkeltjes ook. Zou er minder speelgoed verkocht worden, werkelijk? (Ach, mijn dierbaar winkeltje in de Hartenstraat, wat kon ik er dag aan dag voor de ruiten kijken! En wat een schatten hebben we er vandaan gehad! Mijn Engelsche jongentje met 't wassen gezichtje! Betty's heele diner-doos! Glaasjes, vorkjes, mesjes, schotels met het prachtigste „eten”! Lizetjes pop met de drie koppen, jongetje, meisje, baby, die er om beurten opgezet konden worden, en waar Grootmoeder talloze kleertjes voor gemaakt had! Is nu het spelen uit de mode? ☼ Is er alleen maar sport en de verfoeilijke bioscoop? ☼ Lang geleden, op een regendag toen ik de kinderen van school haalde, stonden twee moeders (beide hadden één kind) zich te beklagen over 't slechte weer op een vrijen middag. ☼ „Waar moet je altijd met ze heen?” Waarop een moeder-van-vijf zich opeens in 't gesprek mengde, en rustig adviseerde: „'k Zou ze thuis laten spelen”. ☼ Ik schoot bijna in een lach om de verblufte gezichten van de twee andere dames, die op dat idee nooit gekomen zouden zijn! ☼ ☼ Spelen, dan. Ik hoop, dat 't lukt. En 't museum een keertje? Ze zullen 't misschien nog niet zoo erg waardeeren. 't Meest nog de poppenhuizen, denk ik. En de kleederdrachten. ☼ Maar wat jammer, dat de boerenkamertjes er niet meer zijn,

met de wassen poppen! Hoe heb ik die bewonderd in mijn jeugd! De Hindelooper familie met het kleine kindje! De botboer die zat te rekenen! Ik kan me hun gezichten nog voorstellen! ☼ En, daarvan gesproken, 't panopticum! Waarom is 't panopticum toch weg? Wat heb ik dáár van genoten! En ook wel bij gegriezeld. ☼ Gezichten om bang van te zijn waren er bij, maar ook koningen en koninginnen, een dame, die stond te kijken — kon ze haar hoofd niet heen en weer draaien? Of zie ik haar in gedachte alleen maar leven en bewegen? ☼ Een agent dien we voor ècht, en een suppoost dien we voor een pop hielden! Wat al emoties! ☼ En de schoone slaapster! O, de Schoone slaapster! Van die bewoog de borst toch ècht op en neer in haar slaap! Dát was toch wel het mooist van alles! „Of ze leeft! compleet of ze leeft!” zei Juf. ☼ „De menschen worden veels te knap!” piepte een mannetje dat er dicht bij stond. ☼ Ik had wel eens willen weten waarom dat erg was, maar durfde 't hem niet te vragen. ☼ En dan waren er nog de lachspiegels, waarin je gezicht breed werd, of lang; hier kon je dan werkelijk eens voluit lachen. Was het niet om 't uit te schreeuwen van de pret? En was 't niet eigenlijk, eigenlijk veel mooier dan de schilderijen in 't museum? ☼ Al vond ik de deftige dames met zijden japonnen ook wel heel prachtig, als de zij nèt echt leek; èn de treurige stukken, als: „De ledige wieg”, en „Alleen op de wereld”, „Na den storm”, en „Langs Moeders graf”, waarvan tante Dientje zei, dat je ze „met geen droge oogen zien kon”. Maar háár oogen waren toch droog! ☼ Kom, het zal nog wel meeloopen, zoo héél modern zullen mijn Tilburgertjes nog wel niet zijn, dat ik geen pretjes voor ze bedenken kan waar ze wat aan hebben. ☼ Misschien weet ik zelfs onzen ouden meester Mulder wel te bevredigen, die als schoonschriftschrijf voorbeeld gaf: „Gebruik Uw' vrijen tijd toch wèl, Trek nutte lessen, óók uit spel”, waar ik zoo'n mooi cijfer voor dacht te krijgen, maar waarbij ik, helaas, de bladzij op 't laatst bedierf, door driemaal „gebruik” in plaats van „gebruik” te zetten, onder invloed van de vele ij's! ☼ Waarop toen weer het vorige schrijfvoorbeeld toepasselijk was, dat van de oe's: „Verheug U niet te vroeg, g' ontmoet Wellicht nog meen' gen tegenspoed!” Tja!...